

Велико (голямо) освещаване на храм.

Външният вид на православния храм е образ на човешкото тяло, което е "храм на живия Бог" (2 Кор. 6:16) и заедно с това – образ на тайнственото тяло на Църквата, Глава на която е Христос, а вярващите – негови членове. Затова в чинопоследованието на великото освещаване на храма има свещенодействия, които го сближават с тайнствата Кръщение, миропомазване, Свещенство. Както и в тези тайнства, така и тук се употребява вода, свето миро, свещници, свещенослужителите се обличат в бели одежди, има обикаляне - литийно шествие около храма. Чрез тези свещенодействия храмът, който човешки ръце са изградили от камък и дърво, придобива дух на живот, става вместилище на светинята.

В навечерието на деня на освещаването в новосъздадения храм се отслужват малка вечерня и всенощно бдение. Отслужва се службата на "обновление на храма в Иерусалим", защото храмът от обикновено здание става друг, нов, свят. Заедно със службата на обновлението се отслужва и храмовата служба, т. е. службата на онзи светец или събитие, в чието име или памет е съграден храмът. В Големия трѣбник е указано каква трябва да бъде службата в навечерието на освещаването на храма в един или друг ден, празник или празничен период от годишния богослужебен кръг.

За освещаването на храма е необходимо да се направи престол, който трябва да бъде на четири стълба, а ако храмът се освещава от архиерей – по средата трябва да има пети стълб с височина 35 см с ковчеже (кивот) за полагане на св. мощи. Престолът трябва да бъде висок около 100 см, с ширина според размерите на олтара. Отгоре на престолните стълбове се правят отверстия с дълбочина от 1 см за воскомастиха. На същите стълбове, на 10 см от пода, трябва да се направят нарязи за поставяне на връв. Около престолната дъска също се правят нарязи и вдлъбнатини в онези места, където ще минава връвта. Освен това, в четирите ъгъла на престолната дъска се пробиват отверстия, съразмерни с дебелината на гвоздеите. Отгоре отверстието се разширява, за да не излезе главичката на гвоздеа над повърхността на дъската. За да влязат гвоздеите при забиването право, пробиват се отверстия и във всеки стълб. За направата на престола са нужни четири гвоздеа. Освен това, трябва да се приготвят четири гладки камъка, с които ще бъдат забити гвоздеите.

За освещаването на храма трябва също да бъдат приготвени: бяло ленено покривало - срачица, с която се облича престолът и още една – за предложението, връв с дължина около 40 м., изобразяваща вървите, с които е бил вързан Господ, когато Го водели на съд пред първосвещениците; върхните одежди на престола и предложението – индития, изобразяваща славата на престола Господен (индитията закрива престола до пода), илитон – четириъгълен плат, с размерите на антиминос, изобразяващ пелената, с която е бил повит Господ след рождението Си и плащаницата, в която праведният Иосиф Ариматейски е обвинил тялото на снетия от Кръста Господ, антиминос, който се освещава едновременно с храма или преди това, пелени за покриване на престола и предложението, покровци, платове (кърпи) за изтриване на престола, розова вода, църковно вино, китка за ръсене, завеса за царските двери, свето миро и помазалка за помазване, четири гъби за изтриване на престола, гъба за антиминос, гъба за светата чаша, метално ковчеже (кивот) за влагане на св. мощи под престола, големи свещи за свещниците и малки за раздаване на свещенослужителите, ароматен и обикновен тамян, хоругви.

Пред царските двери се поставя маса, покрита с покривка, върху покривката се поставя пелена и се полага св. Евангелие, Кръст, свещени съсѣди, лъжица, копие, пелени, покровци, връв, одеждите на престола и предложението, гвоздеите за укрепване на

престола, гъби. Всичко това се покрива с пелена и на ъглите се поставят два свещника. В същия храм, пред образа на Спасителя до царските двери, се поставя масичка, върху която на дискос, покрит със звезда, се полагат св. мощи. Поставя се масичка и в олтар до Горното място, застила се с пелена и върху нея се поставят св. миро, църковното вино, розовата вода в стъклени съдове, помазалката за помазване с миро, китката за поръсване, четирите камъка за забиване на гвоздеите.

В самия ден на освещаването, св. мощи се изнасят с благоговение до царските двери пред иконата на Спасителя, до полагането им под престола.

Преди идването на архиерея се приготвя воскомастихът. В състава му влизат восък, мастих (може да бъде заменен с бял тамян), обикновен и ароматен тамян, сок от алое (или бяла смола, сяр). Всички тези вещества се счукват на прах. След това в специален съд на огън се стопява първо восъкът, а след това в разтопения восък, докато се разбърква, се прибавят всички изброени вещества. При това трябва да се внимава да не би, като кипне, сместа да прелее. В получения воскомастих може да се добавят и други благовония.

Всички свещенослужители обличат върху одеждите особена бяла одежда или престилка, наречена "запон" или лентион. Архиереят се покрива отпред с него от гърдите до краката, краищата му се прокарат под мишниците, вързват се на гърба и се пристягат с пояс. Всяка ръка на архиерея също се покрива с убрус - наръкавник, който се привързва с ленти. Съслужещите свещеници също обличат върху одеждите такива престилки.

Като се облекат по този начин, свещенослужителите, вземайки осветена вода в съд на поднос заедно с Кръста, а също и масата с всичко необходимо, внасят всичко това в олтар през царските двери и поставят масата отдясно. Архиереят, като влиза в олтар, отдава жезъла си при царските двери на олтарник и като се моли, осенява съслужещите от двете страни. В олтар влизат също свещениците и дяконите. Царските двери се затварят и всички миряни излизат от олтар.

Дякон поднася на архиерея осветена вода. Като взема китката, архиереят поръсва стълбовете на престола. След това се донася врящият воскомастих. Архиереят го поръсва със светена вода и като взема съда с воскомастиха, полива от него върху стълбовете. Като отдаде съда с воскомастих, отново взема китката и поръсва със светена вода стълбовете, за да истине воскомастихът по-бързо, а свещениците със същата цел духат местата по стълбовете, където е бил излят воскомастихът.

Воскомастихът изобразява благовонното масло, с което Никодим и Иосиф Ариматейски помазали тялото на Спасителя, след като то било свалено от кръста. Подир това архиереят гласно чете молитвата: "Господи Боже, Спасителю наш...", в която моли Господа да дарува неосъдно да освети новия храм. След това свещенослужителите донасят престолната дъска. Архиереят я поръсва от двете страни и тя се полага върху престолните стълбове. През това време се пее 144 псалом: „Ще Те превъзнасям, Боже мой, Царю мой, и ще благославям Твоето име отвека довека...“.

След свършването на псалома архиереят възглася: "Благословен Бог наш...". Докато воскомастихът изстива, се пее 22 псалом: „Господ е Пастир мой, от нищо не ще се нуждая. Той ме настанява на злачни пасбища и ме води на тихи води, подкрепя душата ми, насочва ме по пътя на правдата заради Своято име...“.

След това архиереят пак произнася: „Благословен Бог наш, всегда, ныне и присно и во веки веков“. А свещенослужителите отговарят: „Амин“. Донасят четирите гвоздеа и архиереят ги поръсва с осветена вода. След това ги полага в пригответените отворстия в престолната дъска. С четири камъка архиереят с помощта на свещенослужителите забива дъската към стълбовете на престола и закрепва светата трапеза. Това действие напомня приковаването на нашия Господ Иисус Христос върху кръста с четири гвоздеа. Камъните, осветени с тази употреба, обикновено се полагат под престола. Забитите в престола

гвоздеи се заливат с воскомастих и след изстиването му тези места се изглаждат с ножове или малки шпакли, в случай че воскомастихът е прелял и набъбнал над повърхността. В това време се отварят за първи път царските двери, за да могат верните да видят началото на поставянето и закрепването на светия престол.

Пред царските двери се постила килим и се поставя орлец. Протодияконът възглася: „Паки и паки, преклонше колена, Господу помолимся“. При пеене на трикратно "Господи, помилуй" от свещениците вътре в олтара, архиереят излиза на амвона, коленичи и с лице към народа чете гласно молитвата: „Боже безначальный...“, в която моли Господа, Който живее в непристъпна светлина, има за престол небето, а земята за подножие, Който дал на Моисей указание за скинията, на Соломон – широта на сърцето за устройване на храма, а на св. апостоли - благодатта на новото служение в дух и истина, и чрез тях разпространил Своите църкви по вселената и за принасяне на безкръвната Жертва, за Своя слава и на Своя Единороден Син и Свят Дух – моли Бог да не се погнуси от нашите грехове и да не разруши Своя Завет с нас, а да изпрати Своя Свят Дух за осветяване на храма и да изпълни мястото на Своята слава, да го украси с божествени дарове и да го направи пристанище за немощните и място за прогонване на бесовете. Умолява също така да са отворени ушите на Господа ден и нощ към молещите се в този храм със страх и благоговение, като изпълнява във висините онова, за което се молят долу, та този новозаветен жертвеник да се прослави повече от старозаветния, безкръвната Жертва, която се възнася от него към духовния наднебесен Жертвеник, да ни принася благодат свише, защото се надяваме не на служението на нашите ръце, а на неизречената Божия благодат.

След завършването на молитвата, в която е участвувал и народът, архиереят става и влиза в олтара, царските двери се затварят.

Протодияконът вътре в олтара произнася голяма ектения с допълнителни прошения за храма. След възгласа: „Яко свят еси, Боже наш, Иже на пострадавших по Тебе честных мученицех почиваеши...“ свещениците произнасят: „Амин“. Подир това се донасят съдове с топла вода, червено вино и розова вода. Архиереят, навеждайки глава, първо произнася молитвата над водата и виното тайно, като за водата изпросва благословение Йорданово и възлива върху престола трикратно, както при кръщение, като произнася: „Во имя Отца и Сына и Святаго Духа, амин“. Донасят се четири кърпи. Като ги поръсва с осветена вода, архиереят взема едно парче, а останалите нарежда да вземат съслужещите. Престолът се избърсва с тези парчета плат с при пеенето на псалом 83: *„Колко са мили Твоите жилища, Господи на силите!“*. След това архиереят славослови Господа, като произнася: „Слава Богу нашему во веки веков“, а свещениците отговарят: „Амин“. Тъй като на освещавания престол предстои светотайнствено да се онастояществява страшната Голготска жертва, а Голгота е омита с кръвта и водата, изтекли от ребрата на Спасителя, то виното, съединено с розовата вода, които кръстообразно се възливат върху престола, му придават чистота и благоухание, свойствени за светинята. Със същата смес от вино и розова вода се поръсват и освещаваните антиминоси. Над антиминоса се извършват същите свещенодействия защото и той, осветен от архиерея, заменя в случай на нужда осветения престол. Антиминосите не се измиват напълно, а само се поливат, за да не се повреди отпечатаното на тях изображение и надпис. При всяко поръсване архиереят произнася думите от 50-ти псалом: „Окропиши мя иссопом и очищуся, омыеши мя и паче снега убелюся“. След поръсването на престола и антиминосите архиереят произнася и следващите стихове на 50-ти псалом: „Слуху моему даси радость и веселие, возрадуются кости смиренныя“ и т. н. до края.

След това донасят гъби и архиереят заедно със съслужещите обтриват с тях престола. Измиването не само почиства св. престол, а и символизира неговото най-високо

духовно значение. Измиването с вода е знак за духовното очистиране, възливането на розова вода напомня онова миро, което донесли жените при гроба на Христа, червеното вино е образ на кръвта на Спасителя, пролята на Голгота, мястото, на което са знак и образ всички християнски жертвеници - свети престоли и антимиинси.

След това архиереят пристъпва към помазването на престола със св. миро. Първо той възглася: „Благословен Бог наш, всегда, ныне и присно, и во веки веков“, свещениците отговарят: „Аминь“. Донася се съдинката със св. миро. Архиереят взема четчицата и начертава кръстове на три места върху повърхността на трапезата - там, където по време на литургията ще стоят Евангелието, дискосът и чашата, а след това начертава по три кръста на всяка страна на престола, за да го освети отвсякъде. При това, за да се подчертае важността на извършваното действие, дяконът възглася: "Вонмем", а архиереят, като изтъква целта на освещаването и изразява възторга на духовното помазване, възкликва: "Алилуя" (трикратно). Хорът пее псалом 132: „*Колко хубаво и колко е приятно братя да живеят заедно...!*” След това архиереят казва: „Слава Тебе, Свята Троице, Боже наш, во веки веков“, свещениците - „Амин“.

Както след Кръщението и миропомазването човек се облича в бели дрехи, така и престолът се облича след измиването и помазването със св. миро. Обличането на престола се извършва съобразно с неговата двуединна символика: той изобразява гроба Господен и престола Божий. Свещениците донасят първо срачицата, изобразяваща плащаницата, с която е било обвито тялото Иисусово. Тя се поръсва със светена вода от двете страни и свещениците обличат с нея св. трапеза. После се донася връв, поръсва се със светена вода и свещениците обвързват с нея престола, изобразявайки вървите, с които Господ бил вързан и доведен на съд при първосвещениците Анна и Каиафа. Архиереят заедно със свещениците обвързват престола по такъв начин, че на всяка страна на престола връвта образува кръст.

За да не пада връвта при обвързването, на стълбовете се правят нарези. За това е необходимо доста продължително време, хорът пее 131 псалом: „*Спомни си, Господи, Давида и всичката му тъга (кротост – по слав. превод)...*“. След това свещенодействие архиереят възглася: „Слава Богу нашему во веки веков“. После свещениците донасят връхната одежда на престола, индитията. Тя наподобява свещеническа одежда, която със своя блясък символизира сиянието на славата Божия. След поръсването със светена вода индитията се полага върху престола. Отгоре се застила илитон, изобразяващ кърпата, с която е била обвита главата на Господ Иисус Христос в гроба. Върху илитона се полага антимиинс, а също и предварително поръсените с осветена вода Евангелие и Кръст и всичко това се покрива с пелена. Хорът пее 92 псалом: „*Господ царува; Той е облечен с величие, облечен е Господ с могъщество (и) препасан: затова вселената е утвърдена и няма да се поклати*“.

След това се украсява предложението (мястото, където се извършва проскомидията). Архиереят, разпорежда началстващият свещеник да украси предложението и възглася: „Благословен Бог наш...“. Предложението не се освещава като престола, тъй като на него само се приготвят предложените дарове, а не се принася самата безкръвна Жертва.. Одеждите, с които се облича предложението, се поръсват с осветена вода. Сетне върху предложението се поставят свещените съсъди и то се покрива с пелена.

Архиереят и съслужещите свещеници снемат запоните, отварят се царските двери. На архиерея се подава кадило и той с предхождащ го дякон със свещ кади около престола, предложението и целия олтар. Старшият свещеник поръсва престола, предложението и целия олтар с осветена вода при пее на 25 псалом: „*Отсъди ми, Господи, понеже ходих непорочно и, като се уповавам на Господа, няма да се поклатя...*“. След това архиереят,

съпроводен от архимандрит или от старшия свещеник, излиза през царските двери и кади целия храм. Архимандритът поръсва стените на храма с осветена вода. Вторият по старшинство свещеник (или ако има други съслужещи архиереи) помазва със св. миро кръстообразно четирите стени на храма, започвайки над Горното място в олтара и по нататък над западните двери, южната и северната стена на храма.

След това дяконът произнася малка ектения, а архиереят, като сваля митрата и се обръща към осветения престол, велегласно моли Господа на небето и земята, основал с неизречената си Премъдрост св. Църква и установил на земята чина на свещенството, по подобие на ангелското служение на небесата – да приеме молитвата на недостойните си раби поради голямата Си благодат, знак на която е изпращането на Сина, възплътил се за спасението на човешкия род и изпращането на Св. Дух, Който чрез апостолите утвърдил Църквата и нейните тайнства. Архиереят проси новият храм и престол да бъдат изпълнени със славата Господня, служещите неосъдително да принасят безкръвната Жертва за греховете на хората.

Когато всички верни след подканящия възглас на дякона прекланят глави, архиереят тайно благодари на Господа за непрекъснатото изливане на благодатта, достигнало до него от апостолите, сетне моли на този жертвеник тайнствено да се предлагат Тялото и Кръвта Христови за спасение на всички хора, а в заключение славослови името на Пресвета Троица.

След това архиереят сам запалва донесената му свещ и я поставя на Горното място, около престола, като че ли в самите дълбини на изтока, откъдето трябва да се излива духовната светлина – върху цялата просвещавана църква. Той подава на свещениците Евангелие, Кръст, икони – в олтара, а на миряните свещи и хоругви – на амвона и, като взема жезъла възглася: „С миром изыдем“.

Пред иконата на Спасителя върху масичка е поставен покрит с покроец дискос с положени на него св. мощи. Архиереят излиза от олтара, застава пред дискоса с мощите и като сменя митрата, се моли към Господа, верен на думите Си и истинен в обещанията Си, Който дарувал на светите Свои мъченици да се подвизават с добър подвиг, да живеят в благочестие и да запазят вярата на истинското изповядване, а и на нас, недостойните Свои раби, Той дал да бъдем участници в наследията заедно тях и ни направил добри техни подражатели.

След възгласа: „Милостию и човеколюбием Единороднаго Сына Твоего...“ , и тайната молитва с възглас: „Буди держава Царствия Твоего...“, като покади с тамян св. мощи, архиереят вдига дискоса, върху който те са положени и поддържан от двама свещеници заедно с целия духовен събор, при пее на указанията в Требника тропар и три ирмоса, извършва литийно шествие около храма. При това един от свещениците ръси стените на храма с осветена вода.

По време на шествието хорът пее: „Твоята Църква, Христе Боже, като се украси по цял свят с кръвта на Твоите мъченици, като с пурпур и баграница, с техните уста вика към Тебе, Христе Боже: изпрати на Твоите люде щедростите Си, дарувай мир на Твое общество и на душите ни велика милост“, “На Тебе, като Създател на всички твари, вселената принася, Господи, богоносните мъченици като начатък на [обновеното] естество: по техните молитви и [молитвите] на Богородица запази в дълбок мир Църквата Си, Твоите люде“.

Създаден е жертвеник на Бога, но не е утвърден, докато в неговата основа не са положени частици от св. мощи, защото върху костите на мъчениците се е утвърдила Вселенската Църква във вековете на кървави гонения и над техните гробове били

създадени първите християнски светилища. Църквата, когато ликува, не забравя бедствията, постигнали я в протежение на цялата нейна история и като воин се украсява с раните си. Тя слуша Откровението на св. Иоан Богослов, видял духом на небесата, пред Божието лице, олтар и под него душите на убитите за словото Божие и изповядването на вярата и иска да подражава и на земята на това небесно видение.

Щом литийното шествие достигне до западните двери на храма, хорът изпява първите два химна, които звучат в храма при извършване на тайнствата Свещенство и Венчание: „Святии мученици добре страдальчествовашии и венчавшиися, молитесь ко Господу, помиловатися душам нашим“ (Свети мъченици, вие, които доблестно пострадахте и достойно бяхте увенчани, молете Господа да бъдат помилвани душите ни.) (два пъти). "Слава Тебе, Христе Боже, апостолов похвало, мучеников радование, ихже проповедь Троица Единосущная" (Слава на Тебе, Христе Боже – похвала на апостолите, на мъчениците – веселие: те проповядват Единосъщната Троица).

След това певците влизат в храма, дверите се затварят. Архиереят с целия сонм остава вън, сваля от главата си дискоса със св. мощи и го поставя на маса с две запалени свещи по ъглите и се покланя три пъти. Олтарници държат рипиди над св. мощи. Архиереят си слага митрата, благославя свещенослужителите и възглася: „Благословен еси Христе Боже наш...“, хорът в храма отговаря: „Амин“. Извършва се един от най-възвишените обреди в нашата Църква. При тайнственото възнесение на Богочовека Христос, когато пред Него били отворени небесните двери, ангелите, като Го видели в човешки вид, недоумявали: кой е този Цар на славата? Подобно на това архиереят, като благославя името на Христа Бога, като че ли от Негово име, вика към затворените врати: „Возмите врата князи ваша, и возмитесь врата вечная, и внидет Царь славы“ (*Повдигнете, порти, горницето си, повдигнете се, вечни порти, и ще влезе Царят на славата* (Пс. 23:9)). От храма - като че ли от пазвите на небето - тихо му отговаря хорът: „Кто есть сей Царь славы?“ (*Кой е тоя Цар на славата?* - Пс. 23:10). Архиереят кади дискоса със св. мощи три пъти по три, а също Евангелието, Кръста, иконите и свещенослужителите от двете страни. Сетне архиереят отново възглася към затворените врати: „Возмите врата князи ваша и возмитесь врата вечная и внидет Царь славы“. Отново хорът пита: „Кто есть сей Царь славы?“ Протодияконът възглася: „Господу помолимся“. Хорът: „Господи, помилуй“. И тогава архиереят чете велегласно молитвата, в която моли Бог Отец на Господа Иисуса Христа, Който чрез възплъщението на Своя Син ни е удостоил да влезем в небесната ликуваща Църква, да погледне и на обновлението на този храм, съграждан подобно на нас самите, т.е. на живата Църква, членовете на Тялото Христово, и да го утвърди до края на вековете за принасяне в него на достойна хвала на Пресветата Троица. След възгласа: „Яко Свят еси, Боже наш...“, хорът отговаря „Аминь“; архиереят благославя с възгласа - „Мир всем“, протодияконът подканя: „Главы ваша Господеви приклоните“, хорът пее „Тебе, Господи“. Архиереят чете тайно молитва на входа, в която моли заедно с влизането на свещенослужителите през вратите на храма да влязат и св. ангели, след възгласа на молитвата поема дискоса със св. мощи, осенява с него кръстообразно дверите на храма и високо възкликва в отговор на прозвучалия порано въпрос: „Господь сил, той есть Царь славы!“ (*Господ на силите, Той е Цар на славата.* - Пс. 23:10).

След като певците повтарят тези тайнствени слова от храма, отварят се вратите пред Господа на силите, архиереят влиза направо в олтара и поставя дискоса на св. престол. Хорът през това време пее : „Яко же вышняя тверди благолепие, и нижнюю споказал еси красоту святого селения Славы Твоея, Господи...“. (Като си показал благолепието на небесната твърд, ведно с това си показал и красотата на земното жилище

на Твоята слава, Господи.) Архиепископът кади с тамян и помазва св. мощи с миро, залива ги с восхोмастих. След това свещеник поставя ковчезето със св. мощи в средния стълб в основата на престола.

Така някога Соломон, като изградил великолепен храм на Бога Израилев върху йерусалимския хълм, с левити и жреци се изкачил на планината Сион, в града на своя баща. Там от древната пустинна скиния вдигнали ковчега на Завета, направен от Моисей и при пеене на Давидови псалми, предизобразили това духовно тържество; като принесли неизброими жертви, внесли непристъпната светиня, залога за Завета Божий с Израиля, вътре в храма, в Светая Светых, под крилето на херувимите. И внезапно целият храм се изпълнил с облака на славата Господня, със светлина нетърпима за самите левити, така че те оставили жертвите си, а Соломон извикал пред целия народ към Бога на отците си.

След възгласа на дякона: "Паки и паки, преклонше колена, Господу помолимся!", архиепископът заедно с целия клир и народ коленичи и моли Господа, Твореца на светлината, обновил ни чрез Своя Син с благодатта на Светия Дух и благоволил от древност да обновява Своето творение с образите на Новия Завет в синайската скиния и Соломоновия храм, да погледне милостиво на рабите Си в новото жилище на Своята слава и да ги обнови със Светия Дух, да дарува на православните победи, на свещениците мир и единомислие, на благочестивите строители на храма спасение и прошка на греховете, и духовни дарове за поклонение на Единия Бог и на Господа Иисуса Христа, по молитвите на Богородица и всички светии.

Подир тази молитва следва ектения. След завършека ѝ архиепископът, като взема честния Кръст и застава на катедрата в средата на храма осенява по три пъти на четирите страни: на изток, на север, на запад и на юг. Успоредно на него свещеник ръси с осветена вода. Дяконът кади Кръста, а хорът пее: „Господи, помилуй“ по три пъти. Накрая архиепископът дава отпуст.

След това започва четене на часовете, а сетне се извършва и първата литургия. В новоосветения храм службите обикновено се отслужват седем дни подред.

Източник:

http://www.liturgy.ru/trebi_hram